

Franklin-Társulat nyomdája (egyetem-utca 4.).

az a két megtiszteltetés érte, hogy 1872—3-tól 1873—4-ig, két éven át, az egyetemes osztály dékánjává, az 1879—80-dik (jelen) tanévre pedig a műegyetem rektorává választották.

Tanári működése nem szorítkozott egyedül a műegyetemre. A közép-iskolai tanárképző-intézet szervezése óta ezen is folyvást működött.

De bármily fontos volt is Szily tanári működése, még jelentékenyebb szerep jutott neki a magyar technikusok, s kivált a magyar természettudományi társulat egyesületi élete-s működésében. Az 1867-ben alakult magyar mérnök-egyesület őt választotta meg első titkárnak s közlönye szerkesztőjének. A természettudományi társulat pedig, 1868. évi közgyűlésén első titkárául választván, ezzel azon szerencsés választások egyikét tette, melyek elegendők sokszor egy társulatsorsa eldöntésére. Valóban, nem csak hazánkban, de egész Európában példátlan az a siker, mely az általa megindított mozgalmat koszorúzta s oly emlékeztetést tette a magyar közmívelődés történetében. E társulat már 1841. óta létezett ugyan, s fennállásának negyedszázados évfordulóját is megünnepele volt már, de sem a közönség nem méltányolta eléggé, sem az intéző vezeték nem voltak képesek iránta oly mértékű érdeklődést költeni, a minő a sikeres működésre kíváncsok lett volna. Midőn Szily az első titkári helyet elfoglalta, 1868-ban, a társaságnak hatszáz s néhány tagja volt, s nem csak hogy a megelőző szomorú évek az alapítványok nagy részét fölemelték, de még újabb adósságok (néhány ezer forint) terhe is nehezedett rá.

1869. elején indította meg Szily a „Természettudományi Közöny“-t, s a tagok száma, mely 1868. végén 804 volt, egy év alatt 1658-ra emelkedett, úgy hogy a közöny füzeteiből már májusban második kiadást kellett rendezni. Ez emelkedés azonban nem volt mulandó jelenség. Folyton növekedő arányokban tartott, s ma már a természettudományi társulat tagjai (s közlönye megrendelői) száma felülhaladja az 5000-et.

A társulat az ő titkársága alatt indította a természettudományi könyvkiadó-vállalatot is, melyben a külföldi természettudományi munkák legjelesbjei sorban közöltek, diszes kiállításban, jeles fordításokban, s — csak a megrendelők rendkívüli nagy száma s utóbb az akadémia anyagi pártolása által lehetővé tett olcsóság mellett. E vállalat, melyben Helmholtz, Lubbock, Darwin, stb. kitűnő műveit egymásután vették s most Reclus nagyszerű és korszakos művét veszszük, sokat tett és tesz folyvást, a természettudományi ismeretek terjesztésére hazánkban, — s ez is nagy részben a Szily érdeme. Ugyan ő indította meg az országos érdekű kutatások s a természettudományok körében egyes megbízások nagyobb körű mozgalmát, melynek a többi közt Herman Ottó Pókfaunáját, Horváth, Bartsch, Kerpely s mások jeles szakmunkáit köszönjük.

E társulati működésén kívül, melynek élő s folyvást ható emlékei a természettudományi társulat említett kiadványai, nem kisebb buzgalommal működött az irodalmi téren maga is. Tudományos értekezései legnagyobb részt a mechanikai hő-elmélettel foglalkoznak, s a

m. tudom. akadémia kiadványaiban, az általa — több műegyetemi tanárral együtt — 1876-ban megindított s három évig szerkesztett „Műegyetemi Lapok“-ban s német, angol és francia folyóiratokban jelentek meg. Ő mutatta ki először a hőelmélet második feltétele és a Hamilton-féle dinamikai elv közötti összefüggést.

Szorosan tudományos értekezései mellett, melyek nem egy pontban a tudomány előbbrevitelére szolgáltak, nem kisebb érdemeket szerzett a tudomány népszerűsítésére által is. Népszerű előadásai s kisebb cikkei, nagy számmal a „Természettudományi Közöny“-tíz évi folyamában látták többnyire napvilágot. Igen nagy körben hatott a „Budapesti Szemle“ 1877. évi egyik (27.) számában megjelent ama tanulmánya: „Természettudományi mozgalmak az utolsó évtizedben“, melyet a „Literarische Berichte“ is átvett s mely a külföldi körök figyelmét is nagy mértékben felkeltette irántunk s rokonszenves megbeszélés tárgya volt több tekintélyes külföldi hírlapban és szakközlönyben.

Szily tudományos érdemeit méltányolta a természettudományi társulaton kívül a m. tud. akadémia is, mely 1865-ben levelező-, 1874-ben rendes tagjává választotta s a III. osztály közlönyei közül a matematikai Értekezések szerkesztésével, s a „Budapesti Szemle“ szerkesztésében — természettudományi szakközleményeket illetőleg — részvétellel bízta meg. A kormány részéről is több fontos megbízásban részesült, 1869-ben Párisba küldött a magyar alpméter összehasonlítása végett a francia ős-méterrel. 1870-ben és 72-ben, Kruspér tanártársával, a magyar állam képviselője volt a párisi méter-kongresszuson, s később, mint az állandó méterbizottság tagja, jelentékeny részt vett az ez érdembeli tárgyalásokban. Ez ügyben tett becses szolgálataiért nyerte a kir. tanácsosi czimet, 1878-ban.

Szily Kálmán éles eszű, meggyerő modoru, mindenütt teljes elismerésben részesülő tudós; élesen szóló, tapintatos, és maga úgy mint tudománya iránt rokonszenvet gerjesztani képes tanár, kitűnő ismeretterjesztő és népszerűsítő; s a mellett nem közönséges szervező tehetség, s végre minden ízében magyar, és tántoríthatatlan hazafi.

A pályán, melyen eddig is annyi elismerést aratott, óhajtnak, nyerjen még többet, s mint tanár és tudós szedhesse gyümölcseit munkásságának!

—a—r—

Téli kép a pusztán.

Szemfedőjét a tél addig szövi, varrja, Hó-selyem fonálból a sárgult avarra: Betakarva immár azzal egész róna, Mintha csak halottként kiterítve volna...

Varjú sereg károg nagy-busán felette, Fekete ruhában, mintha csak temetne; A szellő is mintha valakit siratna, Ugy futkos alá s fel, nagyokat „bú“-gatva...

Nyoma-veszett utnál állong egy-egy vén fűz, Lombokat galyára annak is a dér fűz; Mintha ringyet-rongyot akagtnál a vázra... Nekimegyen a szél, és jól meg-megrázza.

Nem kolompol itt most se gulya, se ménes, Csak a farkas kullog, az is olyan éhes; Keresi a nyomot, prédára ha lelne, De egész síkságon be van az most verve...

Kergeti az ősztön nyári itatóra; Ott van a pusztának hű utmutatója... Kutágas tövében meghúzódik szépen... Egy lovas a hóban arra törtet épen.

No lesz itt multság, drága lesz az ára! Nagyot horkan a ló, érzi szegény pára, Hogy az éhes fogak életére lesnek... Ugrik is az ordas, de a ló se restebb.

Ló, lovac előtte a hogy elvágtatnak, Szikrázik a patkó agyarán a vadnak... Visszahökken az, de nyomba szökik újra, Tehetetlen dühvel vértajtékot fujva...

Neki-nekirugtat a futónak mordul, De az aczél csattog, s vére ki-kicsordul... Vad talán soh'sem volt még így elgaládva, De azért csak hajtja éhe és düh-láza.

Ló, lovac is fárad... De tanyához érnek, Hire sincs, nyoma sincs immár a veszélynek; Azt meleg istálló, ezt nyílt sziv fogadja... A milyen „a jónap“, olyan a „fogadja“.

„Hozta Isten öse!“ „Hozta Isten bátya!“ „No bizony jókor jön hozzánk, a mint látni. Kedves a vendég, ha várva, ha nem várva, Disznótörös este, s ép' az van itt mára!“

Igy veszi a fő-fő szót az asszony által, Megkínálva székkel a „bubos“-ra háttal; Gondolja: megfázott most az istenadta... Pedig izzadt ő is, mint a ló alatta!

... Nagy sürgés-forgás van a tanyai házban, Főleg az asszonynép, mintha volna lázban... Borsot tör az egyik, másik a hurt fujja; Ez a töltelék, az a tészta gyurja.

De legesleginkább az „apró cselédek“ Vannak izgalomban, fogva a hurvát; Szörnyitenek egyre a kitömött bélnek: „Milyen hosszú kolbász, jó volna kötélnek!“

De jön az „eladó“, teritenek végre... Sok sürgés-forgásnak vacsora a vége... Isten-áldás alatt csak úgy nyög az asztal; S szép leány kínálgat, kit ezzel, kit azzal.

Hogy így esett sorja, a vendég se bánja, Kivált ha szemeit veti a leányra... Elfeleli a bajt, mely idáig űzte, Egyik-fajta tűzből másik-fajta tűzbe.

Mig a leányra villog, nem egyszer kerülget, Vendégek sorában, a tál is körülled... Majd koszorú kancsót, — neve itten: „orros“, — Vesz az öreg gazda... Megered a szó most...

„Hát esém, mi szél fűt ide a pusztára? Honnan jössz? hová mégy? — szó a szót se várja — Avvagy mi szándékkal járárod, kelésed?“ Imigy ostromolják a szives kérdések.

Meg tud ő felelni illón a kérdésre, De az utolsó nem felel meg mégse, Csakugy ötöl-hatol... asszonyok fakgatják... Pajkosok! jól látják szive indulatját.

Lánynézőbe indult... a leány is érzi, De hová? ki tudja? ez mi szivét bérli? A legény csak hallgat, minek is beszélné? Czélja akaratlan el van immár érve!

Tréfázóval űzik el: „No, majd kitudják!“ S másfelé fordítják a beszédnek módját; Ácsap a szó gyorsan egy dologról másra: Tavalyi termésről országos csapásra...

A haza dolgánál legtovább mulatnak; Bele sem unának tán nem egy, ha hat nap, Főleg ha az öreg viszi a beszédet, Ácsap ki-kigyulad, szeme szintugy éget!

„Hajh, olyan világot, tán nem is ért soha, De nem is fog érni Árpád apánk hona. Akkor a diésőség, mint a gomba termett, Vér-ivó nyomában a magyar fegyvernek!“

* Bubos = boglyakemenese.

„Nem is esuda, mikor Ő buzditott minket!“ S az öreg a falon egy képre tekintett... „Hejh, csak egyszer látnám!“ s elborult e szóra, S könybe lábadt szemmel néz a „bujdosó“-ra.

„De mi haszna! megült rajta is a vénaég; Soh'se jön ő vissza, nincsen benne kétség!“ Pedig — ejtsük a szót erre vagy amarra — Szébb jövő nem virrad addig a magyarra!

„Tudom: el is hozzák hamvait, ha látják, Hogy csak ez fordítja rólunk Isten átkát... Szép idő lesz az majd!... én tudom: nem érem; Tán unokám?!“ — s végig néz a jövevényen...

S róla öntudatlan a leányra téved Szeme, mintha titkon sejténé a lélek, Hogy ezekben nő fel a remény zöld fája... A legény is hosszan nézett a leányra.

S meddig nézne még hajh! — pillantást se váltva, Hajnali kakasszó, ha rá nem kiáltna... Indul is azonnal, bár nehezen esék, De tovább maradni nem vó'na tisztesség...

Istállót és szállást megköszöni szépen, A szives ellátást szinte azonképen... „Máskor is szivesen, hogya erre járna!“ „Isten vezérelje!“ mond a ház gazdája.

Kalapot billentve gyorsan tova vágat... Búsán néz utána a leány, mig láthat... „Szeretlek, szeretlek!“ visszacseng a nótá. S szíve felreps rá: tán biz' neki szolt a'?!“

Egy sóhajtt küld ő is száryain a szélnek... S bent a jövevényről még el-elbeszélnek; Mignem egy új vendég érkezik: az álom. S mézes-édes csókkal könnyőrül a lányon.

Hosszu mulatásnak pihenés a vége... Megloplják a hajnal, éjszaka helyébe. A pihenők álmát a kakas virrasztja, Meg a ki felettök: az emberek atyja...

Illyés Balint.

Midőn az estharang búsan megkondul...

Midőn az estharang búsan megkondul, Kezemre némán lehajtom fejem, S egy rég nem ismert, méla fájdalomtól Ugy elszorul, úgy reszket kebelem, Szent áhitat a hallgatag vidéken, Zsolozsmát súg a szellő is talán; Nagy ismeretlen, lényed hallom, érzem, — Ah már olyan rég nem imádkozám!

Temetkező nap halovány sugára S csengő harangszó estimára hitt, — Csendes vidéken jött az est homálya, — Szegény atyám a kis templomba vitt. „Ki élt és áld, a menny istenének Őntsük ki szivünk háláérzetét!“ Zendült az ének, a gyermek szívének Oly jól esett az és a szentbeszéd.

És szétterült az alkony a vidéken, Az estharang is megszólalt megint; Bús gondolatba elmerülve mélyen, A temetőben jártam odakint. Megöntözém ott könnyel egy halomnak Atyám porából nőtt virágait... Az ifju szívéen égő fájdalomra Nem adott többé enyhülést a hit.

Az is alkony volt, szép nap alkonyatja, Milyen nem volt még s több nem is lehet: Szerelmes ifju csókra szomju ajka Szerelmet tévődváza rebeggett. A lányka arczán annyi tiszta érzet, Szemében olyan forró vallomás... Megölt bizalmak, tönkrevert remények, Ti rátkot is van hát föltámadás! —

* Mutatvány a „Pásztorlitzek“ czim alatt megjelent gyűjteményből.

Az estharang még egyre kondul, kondul, S kezemre némán lehajta fejem; — Egy rég nem ismert méla fájdalomtól Ugy elszorul, úgy reszket kebelem, — Remény, csalódás, étem fénye, árnya Mind átsuhanak mostan lelkemen; — S mig köny lopózik bágyadó pillámra, Az estharangszó elhal csendesen.

Pap Kálmán.

A két ördög vára.

Történeti beszély.

Irta Eötvös Károly.

(Folytatás.)

Tudni kell pedig, hogy Mikola László uramnak szász-fenesi udvara akként építettett hajdanában, istenben boldogult Mikola Péter urunk idejében, hogy az néminemű katonai erősségnek is beillénék. Szabad helyen, dombos helyen állott, a kastélynak falai mind megannyi bástyafalat képezének; a bástyák körül mély és széles árok nyújtózott végig, az árokba szabadon be- és kijáratott a Szamos vize azon a széles csatornán, melyet szintén Mikola Péter urunk hoztatott tótfalvi jobbágyaival és szász-fenesi szolgáló embereivel. A két Ördög valamennyi ördög segítségével se tudott volna ide behatolni, ha a felvonó hid idejekorán felhuzatik s az udvarbeli őrség elegendő számban és éberségben megállja a helyét.

Hanem hát mégis megtörtént a nagy veszedelem. Bizonyára így akarta isten az ő kitanulhatatlan bölcsességében.

Volt az udvarban fegyverfogható férfi ember elegendő. Ott volt Szapora Máté várnagy uram két erős legénnyel. Ott volt három rendszolga, egyik ugyan öregeske már, de a többi javabeli. Ott volt hat lovász, két lóhajtó, tíz cselős, három étekgőg s vagy tizenöt szolgáló ember, a kiket rendszeren Szapora Máté uram szokott berendelni már néhány hét óta, a mióta tudniillik Kerecsény udvarbíró uram beteg fekszik ágyasházában.

Mostan pedig még többen is valának együtt. Épen Klára napja következett, Mikola Lászlóné asszonyom ő kegyelmének nevenapja, melynek öröme évenkénti tisztes szokás szerint meg kellett ülni a lélekvidámító vendégséget. Bejöttek azért az udvarba néhányan azok közül is, kik ottan nem lakozának, de a kik a vendégségről elmaradni sehogy sem akartak, mert az elmaradás méltán a háziasszony ő kegyelme iránt való nagy tiszteletlenségnek tekintett volna.

Igy jövének be jó idején tiszteletes, tudós Kerellei Ádám prédikátor uram az ő szeretett hitetársával és ifju ember kaplányjával, továbbá Gábor deák harmadmagával, végre Szász-Lónáról, Gyuláról és Oláh-Fenesről is egy-néhányan, atyafiak, szomszédok és jó ismerősök. Még szerencsének mondható, hogy az országos főemberekből való atyafiság amaz ármányos Steinville generális meghívására Kolozsvárt időzött valami ünnepélyen vagy tanácskozáson, különben a két haramia még azokat is megcsufolta volna. Két vallon lovas tiszt ember, egy kapitány és egy zászlótartó szintén bejöttek az udvarba, jól tudván, hogy Mikola László uram itt a német sereg torkában császárnak hódoló s császár iránt való hűségét Steinville generálisnak bejelenté. Ők is nyavalyások épen a legrosszabb időben jövének.

A két haramia nagy előrelátással hajtá végre ő gonosz cselekedét.

A Fehér Ördög már déltájban leszállt a tótfalusi havasról s a délutáni órákban a szász-fenesi szőlőkben rejtőzködött. Rőgtön elküldé azonban Zsifán Petrut, hogy a fenesi gázlón átmenve a kajnamáli uton keresse meg a Fekete

Ördögöt s mondja meg neki, hogy napnyugtá után egy órára a kastély árka mellett levő fűzesbe és rekettysébe jöjjen embereivel.

Minden ekképen történt. A Fehér Ördög volt huszadmagával, a Fekete Ördög volt negyvenedmagával. Alkonyodás közben egyenként szállingózva észrevétlenül összejöttek a fűzesben és rekettysében.

Husz erős haramiát, a legbátrabbak közül valót, fejszével és mordályokkal fölfegyverkezve az utra állítának, mely a faluból az udvarba vezetett. Ha jobbnak eszébe jutna ura segítségére szaladni, az a husz legény állja majd útját. A Fehér Ördög volt vezérük.

A Fekete Ördög maga ólálkodott a felvonóhid felé, hogy megnéze, nyitva-e a kapu. A kapu be volt zárva, de a hid még nem volt felhuzva. Visszament a Fehér Ördöghöz tanácsot tartani. A Fehér Ördög rettenetes fokosára támasztá csontos állát, egy percig gondolkodott s aztán Anikát szólította oda. Anika ugrándozva futott hozzá. Két gonosz szeme tündöklött a holdvilágban.

— Anika, mondá a Fehér Ördög, nekünk nyitott kapun kell bemennünk. Nem szeretek törni-zúzni, ha simán is bejuthatok. Eredj a hidra s nyitassd fel a kaput, úgy a hogy tudod.

— Akár mindjárt is meglesz az Nikta bátya. Hanem hát tudod-e, mit mondok? Nem megy ám ez csak úgy ingyenszámban. Van ám ennek ára — hé, Nikta bátyó. Erről beszéljünk legelőször.

— No csak beszélj, de hamar beszélj, mert én hamar megharagszom.

— Haragszol vagy nem haragszol, az nekem egészen mindegy. Enyém leszen két gelezna, egyik nyusztból, a másik petymegből. Enyém leszen három islógos ing, a kit asszonyom ő kegyelme viselt. Enyém leszen egy veres bárszony suba, két pár ránczos veres saru, egy jóféle gyöngyös csupos korona, két táfáfától, három gyoles rokolya, egy arany szegélyű gyege patyolat, két karikagyűrű, egy köves gyűrű, egy ezüst hólyagos tű, egy rend fekete klári óv.

— Bolond vagy. Lemetszek huszonnégy fület, zsinórra fűzöm, nyakadba akasztom, ez is a tied lesz.

— Mondtam, megmondtam. A mit megmondtam: az nem megy a tordai örmény kezébe. Fogadod-e ezt Nikta bátyó, fogadod-e ezt Vaszili bátyó?

— Fogadjuk, fogadjuk, pukkadj meg, ne ordits már, lódluj. Szólt dühödten a két Ördög.

— Hohó, több is van még. Onuczot nem bántjátok, agyon nem csapjátok, még csak meg se kinozzátok, s a kiért én szót emelek s a kiért Onucz könyörög, mindaz életben marad. Fogadod-e Nikta bátyó, fogadod-e Vaszili bátyó?

— Fogadjuk, fogadjuk, de nyargalj most már — szólt a Fehér Ördög — mert különben lerántom viganódat s meztelenül a kutyáknak adlak.

Anika oda ugrott a Fehér Ördöghöz, megfogta bajuszát, megránczította istenesen s szeme közé nézett a Fekete Ördögnek és így szólt hozzá:

— Te is fogadod Vaszili bátyó?

A Fekete Ördög fogait csikorgatá, de mégis csak azt mondá: Fogadom én is.

Erre az ördögös lány elereszté a Fehér Ördög bajuszát s egy könnyű ugrással elindult a kapu felé. Vissza se nézve, csak annyit mondott:

— Radu, Náku, Pripon, Dutzu velein jöttök.

A négy haramia, mintha tüzes tapló lett volna fülében, úgy ugrott a leány után.

Ez a lány az ördögökkel állt czimboraságban, de a pokolbéli ördögökkel. Sem istentől,

sem embertől meg nem ijedt, kedvese volt Balyikának, de rettegett tőle minden haramia, még maga a két haramia-kapitány is. Lőtt és vágott minden ellenkező szóra s kezét emelni ellene senki sem merészelt. Szép volt, mintha angyalnak készült volna; gonosz volt, mint egy kaján asszonyszemély. Gonosz indulata változandó volt, mint az időjárás. Ha megbőszült:

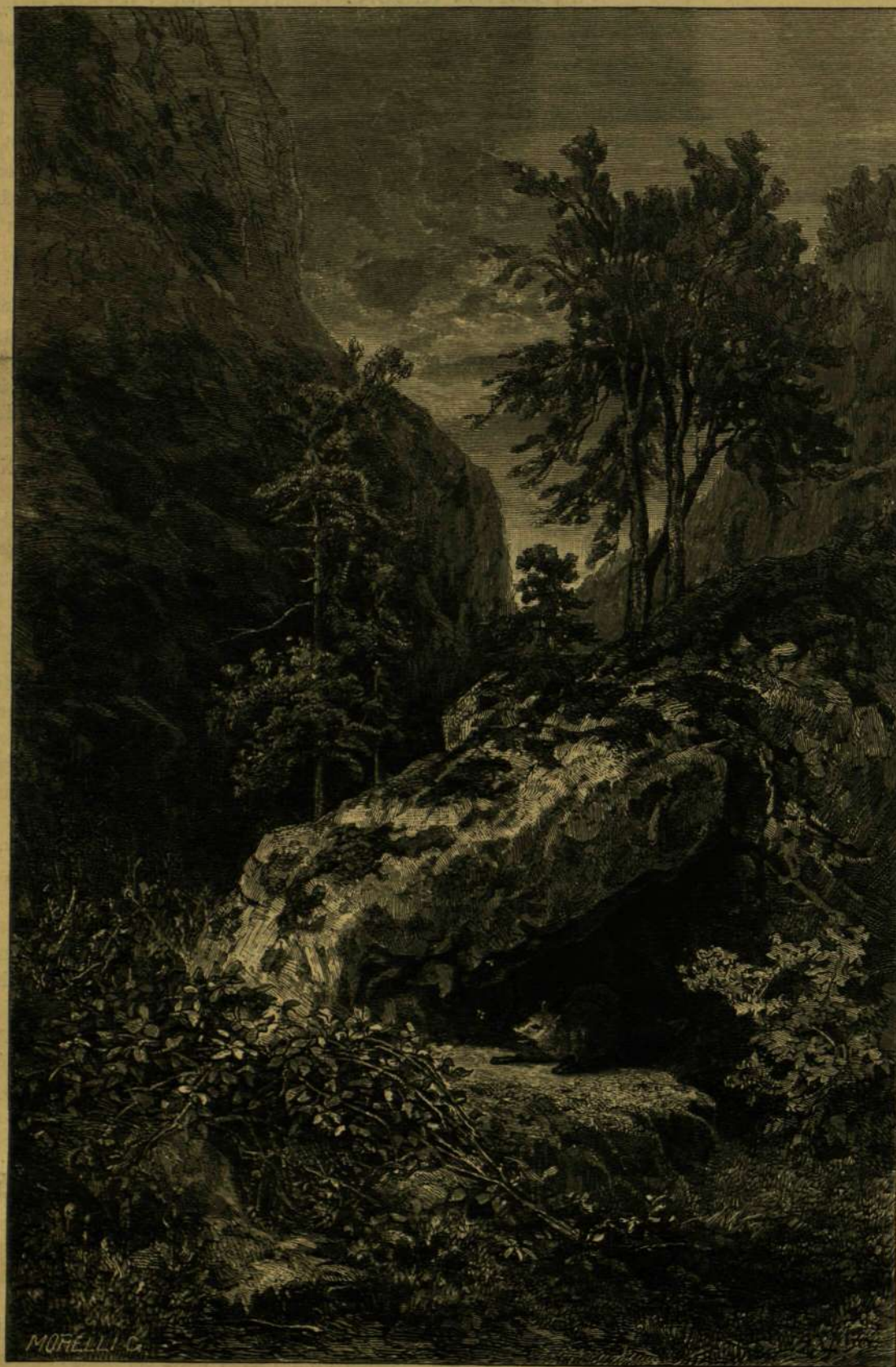
asszonyunknak kegyelméből. Sőt volt szó már arról is, hogy vagy étekefogónak, vagy az öreg rendszolga helyett rendszolgának a palotába hívják, a mi pedig szegény szeliceai jobbágygyerekeknek ily fiatal korban mindenesetre nagy tisztesség.

Segíti ördög ő fiait. Ama siralmas napon az esteli órában éppen Petreszku Onucz volt a kapus-

van itthon, ki nyit kaput? kiáltott büszke hangon.

Onucz kitekintett az ablakon s első szempillantásra megismerte Anikát.

— Te vagy az Anika? Oh a rossz lélek hordoz itt, nem is a jó. Gyere, gyere, hadd öleljelek meg. Oh te istentelen, de cifra a ruhád, kit öltetek meg megint?

A RÓKA MAGÁNYA. — KELETI GUSZTÁV RAJZA.

halomra ölette a csecsemőt is; ha jókedve volt, szabadon érezté halálos ellenségét, de Onuczot, édes testvérbátyját igazán szerette.

Ez az Onucz Mikola László uramnak állott szolgálatában. Sok ideig csak szolgáló ember volt, kit Kerecsény udvarbíró uram rendelt be a fenesi udvarba, de később lovásszá, majd kapussá lett jámborságos életének s szófogadó, ügyes magaviseletének miatta urunknak és

szolgálaton. Egyedül üldögélt a kapuboltozat melletti kis szobában és már azon gondolkodott, nem volna-e jó felhuzni a hidat, midőn Petreszku Anika négy haramiával a kapuhoz lopózott.

A négy haramia a felvonó hid mellé kupodott, hogy a kapus-ablakon át meg ne láthassák őket. Anika nagy bátorsággal odament az ablakhoz s megkocogtatá annak fatábláját.

— Hejh kapusok, hejh várnagy uram, ki

Csak úgy futott együgyű bolondja, hogy az ajtót felnyithassa, pedig hiszen, ha eszénél lett volna, jól tudhatá, hogy rossz életű huga mire adta fejét.

Alig esikordult meg a nagy tölgyfakapu sarka: a négy haramia felugrott a hidra, egy lóduállással benn termett a kapu alatt s a gyámoltalan Onucz még istenhez sem fohászkodhatott, még nyálát sem nyelhetette el, már úgy

LELENCZ-LEÁNYOK SÉTÁJA SALAMANCÁBAN. HAYES WILLIAM FESTMÉNYE UTÁN.

A LYSÉDALI VASÚTI HID NORVÉGIÁBAN.

Ellorától Adzsuntáig 50 kismértföld (mint egy 80 kilométernyi) utat kellett tenniük; de Nána nem volt többé az a menekülő, kinek gyalog kelle Aurungabadból szöknie. Mint Balao-Rao megmondotta, három paripa várta őket az uton, a hindu Kalagáni, Dandu-Pant hí szolgája őrizete alatt. A lovak egy sűrű bozótos berekben voltak elrejtve, egy kismértföldnyire a várostól. Az egyik Nána számára volt fölynergetve, a másik Balao-Rao, a harmadik a Kalagáni számára, s nem sokára mindhárman vágatva haladtak Adzsunta felé. Különb az senkit sem lepett volna meg, hogy fakirt lát lóháton. E szemtelen koldusok közt igen sok van, a ki lóhátról kéri az alamizsnát. Egyébiránt az ut, az év e szakában, igen néptelen is volt, kevéssé levén az idősök a záránokságnak kedvező. Nána és két utitársa tehát gyorsan haladtak, nem tartva semmitől, a mi utjokat késleltethette vagy feltartóztathatta volna. Csak annyi pihenőt engedtek magoknak, míg lovaik kissé kifújhattak magokat, s e rövid pihenőkben az elemőzsiához nyultak, melylyel a Kalagáni iszákja bőven el volt látva. Így kikerülhették a tartomány jártabb helyeit, a falukat és a bungalókat, a hol mégis emberekkel találkozhattak volna.

A talaj sima és lapályos volt. Minden

porfelhő száll ki belőle s kővályog fölötté szüntelen, s bizonyára a szivárvány hét színében játszanék, ha hold világítaná e gyönyörű tavaszéjt. Nána, Balao-Rao és Kalagáni megérkeztek. A völgy szoros hirteleni megtörésénél, a hol könyököt csinál, kezdődött a buddhista építmények műfemeinek egész sorozata. Itt e templomok falain, melyek oszlopokkal, pillérfejekkel, rózsákkal, arabeszkekkel és verandákkal gazdagon voltak ékítve s óriási ember- és állatalakzatok szeszélyes csoportozataival ellátva, sötét czellák hosszú sora nyílt a mélybe, a melyek hajdan papoknak — e szent helyek őreinek — szolgáltak lakóhelyül, s hol a művész még ma is találhat freskókra, melyek, mintha csak tegnapi festésűek volnának, oly üdék, s melyek királyi ünnepélyeket, vallásos körmeneteket vagy csatajeleneteket ábrázolnak az egykoru fegyverzetek pompájában, a milyeneket a keresztényen aera első századaiban viseltek e pompaszerető Indiában.

Nána Sáhíbjól ismerte e rejtelmes földalatti menetek minden titkát. Nem egyszer, ha a királyi hadak erősen szorították, talált itt menedéket társaival együtt, a fölkelő rossz napjaiban. A földalatti folyosók, melyek e hypogeákat összekötik s labirintszerűen ágaznak szét s fonódnak össze a tömör sziklába vágva, a hol a

hegy nyergét. Egy óra múlva kiértek a kanadéjsi utra, mely a sotpurrai hegység szorulatába vész el.

A Bombayból Allababadba menő vasútnagyporei kiágazását, sőt magát az északkeletre menő fővonalat is, már napfelkölte előtt átlépték; épen abban a pillanatban, mikor a kálkuttai vonat teljes gyorsaságával robogott arra, fehér füstfelhőt okádva az utszéli büszke banánokra s éles füttyengetésével és nyertéseivel háborítva a hajnali csöndet.

A nábob megállítá lovát s erős hangon, kezét a rohanó vonat felé kinyújtva, kiáltott:

— Menj! Jelentsd India alkirályának, hogy Nána Sáhíbjól még él, s hogy e vasutat, kezeik átkozott művét, a hódítók vérebe fogja fűrosztani!

(Folytatása következik.)

Egyveleg.

* A francia közvélemény nagy áldozatokat követel elsőrangú tisztviselőitől. Az elnöknek évi fizetése 240,000 forint ugyan s hasonló összeget kap utazásra s háztartásra, de már a havi ebédek 65 székelyre évenként 70 ezer forintba kerülnek, s a bálók, fogadások s más ünnepélyek tömérdek pénzt vesznek

EGY HINDU JELENT MEG KIS KÉZI LÁMPÁVAL.

KIBUJT A NYILÁSON.

A GÖZHÁZ.

irányban katangkórós mezők terültek el, itt-ott sűrű bozóttal borítva. De a mint Adzsuntához közeledtek, a talaj hepehupásabbá vált. A felsőges barlangok, melyek e nevet viselik, méltó versenytársai az elloraiaknak, sőt összeségükben talán még szebbek, egy kis völgy alját foglalják el, mintegy felőrányira a kis várostól Adzsuntától. Nána Sáhíbjól tehát nem volt kénytelen bemenni a városba, a hol a kormányzó hirdetésménye már ki lehetett ragasztva. Következésképp nem kelle félnie, hogy valaki fölismerte. S így tizenöt órával azután, hogy elhagyta Ellorát, két társával együtt egy szűk völgynyílásba jutott, mely a híres völgybe vezet, a melynek a tömör sziklalestbe vágott huszonkét temploma szédítő mélységek fölé hajolva áll.

Felséges éj volt, a csillagok ragyogtak, de hold nem sütött az égen. Magas banán-fák — az indiai flóra ez óriásai — rajzolták fekete árnyait az ég sötéték alapjára. A léget egy lehellet sem mozgatta, egyetlen lomblevel s zizezent, semmi zaj nem hallatszott, legföllebb a folyó távoli moraja, mely nehézy száz lépésnyire innen, a völgy mélyében, folydogált. De e moraj erősbbe s erősbbe vált, majd egész bömböléssé — a mint lovassaink a szatunki zuhataghoz értek, mely ötven sing magasból omlik alá s buzalt és kvarcz medrét szakgatja folyását. Nedves

kevéssé jártas menthetetlenül eltévedhetett, ő előtte már tökéletesen ismerősek voltak. Ő nem tévedt volna el bennök, még ha faklyafény nem világította volna is téveiket.

Nána, e sötét éj közepette, biztosan — mint a ki jól érti dolgát — haladt előre, egyenesen a kisebb jelentőségű üregék egyikének tartva. Ez üreg nyílását sűrű lombu eszerek ágazata függőnyözte s nagy ködarabok halmaza zárta el, melyeket mintha valamely régi földrengés dobott volna ide a szikla kockatömbjei közé.

Körmével egy gyöngye vakarás elég jel volt a nábobnak, hírül adni ittletét az üregben reája váróknak.

Azonnal két vagy három hindu-fej jelent meg az ágak közei közt, aztán tíz, aztán husz más, aztán egész alakok, a kövek közt kigyók módjára csuszva át — mintegy negyven fegyveresből álló csapatot képezve körülle.

— Induljunk! szolt Nána Sáhíbjól.

S a nélkül, hogy magyarázatot kértek volna, a nélkül, hogy tudnák, hová vezet: a nábob e híu követők mentek utána, készen, hogy megöléssek magokat egy jeladására. Gyalogosan voltak, de lábizmaik képesek versenyezni egy ügető ló gyorsaságával.

A kis csapat megindult a mélység fölött húzódnó szűk uton, észak felé, s megkerülte a

igénybe. Hasonló az eset a minisztereknek is, kik habár többnyire vagyonos emberek is, hivatalukat eladósodva hagyják el.

* Palesztinában egy francia nő nagyobb szerű ásatásokat eszközöl a királyok sírjainál. Eddig több építészeti emléket találtak, többek közt Helena híres emléksobrának három gúláját s egy nagy római márványszobrot Gaza vidékén. Egy sirban oroszlan s ökörfejes szobrot találtak, e sir valószínűleg a kereszties hadjáratok idejéből való.

* Régi cipőket dobálnak ősi szokás szerint a négeresküvő után a völgyégy s menyasszony nyomába. Nemrég Fjesszak-Karolinában egy boldog néger pár épen násztúrára indulva a vasútra szállott, midőn barátaik oly erővel dobálták rájuk a rossz cipőket, hogy a fiatal asszony ájultan elesett. A férj hirtelen előgrott, fölpofozta a szerencsétlen dobálót s azután fölélesztve nejt, elindultak a nászútra.

* A bankszédelgésnek Kínában pár százal előtt azzal vették elejét, hogy a bukott bankok tisztviselőit (múzsik) föl akarja használni az állam az ily események rendkívül ritkák.

* Egész várost vett meg Angliában egy yorkmegeyi ur. A város neve Littleborough-by-Rochdale. területe 74 hold s lakossága közel 10,000 lélek.

„A csár színe elé!”

A Harun-al-Rasidok, a Mátvás királyok korszaka lejárt, kik szegény embereknek öltözve leszálltak népük legalsó rétegeibe is, hogy közvetlen szemlélet és tapasztalat útján szerezzenek tudomást népük bajairól, óhajításairól. Jól tudták ők, hogy azon a tömérdek hangcsövön keresztül, mely a nép panaszló ajakától elviszi a hangot a trón szamolyáig, igen sokat veszít az eredeti valójából, őszinteségéből, sőt sokszor meghamisítva, ellenkezőre fordítva hangzik el. Azoknak az embereknek, a kik a trón árnyékában tenyésznek, sokszor áll érdekében, hogy az uralkodót néptől elszigeteljük, s így biztosságra reá kizárólag befolyásukat.

A hol alkotmány van, ott az ily klik-uralom sokkal nehezebb, mert az uralkodó állandó bizalmasain kívül koronkint váltakoznak a korona egyéb tanácsosai, s akoronás fő olykor-olykor más hangokat is hallhat a megszokottakon kívül. De a hol az abszolutisztikus kormányforma a maga valóságában megmaradt, ott a mai modern viszonyok közt talán még súlyosabban nehezedik a szegény népre, mint a civilizáció böleskorában.

maradt; lehet, hogy ártatlanul Szibériába vitték. Térdre omlik a kocsi érkeztere, s esedezve nyújtja előre iratát. De hiszen ez már magában is merénylet, a felséges csárt utjában föltartóztatni! A szegény muzsikot rögtön elfogják, s folyamodványát egy rendőr, mint titkos, veszedelmes okmányt, elragadják. Ki tudja, nem lesz-e a szegény paraszt áldozata mérész tettenek, hiszen a rendőrségnek könnyű érdemet szerezni a csárnál, ki népe szavát nem hallhatja meg, s könnyű elhitetni vele, hogy a jámbor muzsik is a rettegett nihilisták bérelt embere volt.

A Magyar Hirmondó.

1780—1788.

(Vége.)

Rát Mátvás, nemzeti hírlapirodalmunk utörője megalapítá az első magyar hírlapot, melynek első száma 1780. január 1-én szombaton jelent meg kis 8-rét alakú felíven; így jelent meg azután is rendszeresen hetenként kétszer szombaton és szombaton Paczkó Ferencz Ágoston kiadó könyvnyomdájában Pozsonyban.

Mindennek kezdete
Lassu s eredete
Jár nehézség fontjával. R.

Rát, a szerkesztő, így jegyezte nevét minden szám alá. A széles vonal alatt: „Paczkó Ferencz könyvnyomtatónál Posenban.” van jegyezve. Ez az első szám.

A Magyar Hirmondó bővebb leírását, mely nem e lapnak keretébe való, szaklapban fogom közzétenni.

Mily kiterjedést nyert a magyar hírlapirodalom száz év múlva, azt a jövő számban megjelenendő kimutatásból fogja a t. olvasó megítélhetni. Addig is álljon itt első hírlapunk bibliographiája.

A Magyar Hirmondó. Megjelent hetenként kétszer, szombaton és szombaton 8-rét felíven, Paczkó Ágoston Ferencz nyomdász kiadásában, Pozsonyban; előfizetési ára félre helyben 3 frt, postán küldve 4 frt volt.

1780. (I. évfolyam.) = 104 Levél (szám), 848 lap. Elül: Czimlap, Elöljáró beszéd, Előre való tudakozás, Tudósítás és Mutató tábla 20 számozatlan levél. (Szerkesztette Rát Mátvás.)

1781. (II. évfolyam.) = 100 Levél. 802 lap. Elül: Czimlap és Mutató tábla 22 lap.

„A CZÁR SZÍNE ELÉ!” (SZENT-PÉTERVÁRI KÉP.)

Példa rá Oroszország. A hivatalnokoknak egész roppant hadserege, nagy számú rendőrség és milliónyi katona választja el az uralkodótól, ki csak nagyritka alkalmakkor, s akkor is fegyveresek kíséretében száll le valamely e czélra kiszemelt kunyhóba, hogy ott a szegény muzsik hódolatjelét, a sőt és kenyeret átvegye. Feltik a csárt, ezt mondják azok, kik néptől távol tartják, — pedig inkább feltik hatalmukat.

A nihilista mozgalom még nagyobb rémületet költött fel az orosz kormánykörökben, s a mindenható csárt most már jóformán a szellőtől is őrizik, s a legártatlanabb emberben, ki feléje közeledik, merényletvetőt gyanítanak. Képünk, melynek tárgyához hasonlókat a művész lakása ablakából elegend láthatott, szintén ily jelenetet ábrázol. A csár a nagy katonai szemléből visszatérve, Sz.-Pétervári utcáin kocsizik. Hat fölfigyvert cserkesz s valószínűleg egész sereg titkos rendőr kíséri még ez útjában is. Egy szegény paraszt (muzsik) föl akarja használni ez alkalomot, hogy a különben megközelíthetetlen csárnak egy kérvényt nyújtson át, lehet, hogy igen ártatlan ügyben: fia tün megbesült vagy elesett a háboruban, s ő most öreg napjaira magára

A Magyar Hirmondó „Első Levele” (száma) fölött (miként ez a „Vasárnapi Ujság” 2-dik számában közölt használaton látható) vignette van, mely földgolyón repülő Merkurt ábrázol, kezében szalaggal, s ezen a következő felírat: „Per Regna per Urbes”, a képen még Magyarország címere, jobbra balra írószerek, könyv-, levél- és iratesomagok láthatók. A vignette fölött ez áll: „Felséges Tsászárné és Apostoli Király Asszonyunknak különös engedelmevel.” (A 3-dik Levelelen és a többin „engedelmeiből.”) Első cikik a verses beköszöntő, melyben Mária Theresia uralkodását dicsőíti, azután a haza előjáróinak „a hirmondó sok jót és vig híreket óhajt”, végre „sok Váltókat (azaz előfizetőket), a Váltóknak jót s tetszeni kíván”. Ezután következik „A világnak mostani állapotja” rovat, melyben a hazai s külföldi hírek közölve; továbbá „Tiszt-változások”, (Legfelsőbb kinevezések.) A „Tudománybeli dolgok” rovat, s zoll a budai egyetemi választásokról, egy megjelent Német Grammatikáról. Ezt követi „Tak egy furtsa de való történetnek vagyon még itt helye.” (Adoma.) Végül „Mentség”, melyben a szerkesztő az esetleg kimaradó számok reklamálására figyelmezteti az előfizetőket és így végzi:

1782. (III. évfolyam.) = 100 Levél. 802 lap. Elül: Czimlap és Mutató tábla 28 lap.

1783. (IV. évfolyam.) = 101. Levél. 868 lap. Közben három Toldalék 6 számozatlan levél. Elül: Czimlap és Mutató tábla 28 lap. Végül: Előtdudósítás 2 számozatlan levél. (Szerkesztette: Alisdáti Máttyus Péter.) A második félévben postán küldve az előfizetés 5 frtra emeltetett.

1784. (V. évfolyam.) = 101 Levél. 832 lap. Elül: Czimlap, 1 levél, Új esztendőre való. 16 lap, Mutató tábla 18 számozatlan levél. (Szerkesztették: Revai Miklós, Barczafalvi Szabó Dávid és Esztelneki Szacsay Sándor.)

1785. (VI. évfolyam.) = 102 Levél. 740 lap. Toldalékok 20 lap. (Szerkesztette Szacsay Sándor.)

1786. (VII. évfolyam.) = 102 Levél. 856 lap. Végül: Tudósítások 2 számozatlan levél. (Szerkesztette Barczafalvi Szabó Dávid.)

1787. VIII. évfolyam.) = 102 Levél. 856 lap. Melléklapja: „Magyar Musa” havonként egy iv. (Szerkesztő: Ungi Pál.)

1788. (IX. évfolyam.) = 80 Levél. 684 lap. Melléklapja: „Magyar Musa” havonként egy iv. (Szerkesztette Szabó Márton.) Az utolsó szám október 8-án jelent meg.

Szinnyei József.

Dr. RING ÁRMÍN.
Ára fliðve 60 kr

Franklin-Társulat nyomdája (egyetem-utca 4.)